

ז. והנה שני עניינים הנ"ל ד"עשה" ו"לא תעשה" יש דוגמתם גם במצות עשה גופא. דמכיון שהדברים שבטעולם (שצריכים לקיים בהם את המצות) ישנם במציאות טרם קיום המצוה בהם, ואז הם במצב ציורה שאינה מתאימה ובמילא (בדקות) היא מנוגדת להמצוה – הרי שבטעולת המצוה בהם, יש גם פעולה שלילית – שלא תהי' אותה הציורה שבנגוד להמצוה.²⁶

ועפ"ז מובן, מה שבמצות עשה "לדע שיש שם מצוי ראשון וכו'" [שהיא "יסוד היסודות כו"י²⁷] מוסיף הרמב"ם "ואם יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי כו"י – כי בהמצוה "לדע כו"י, שני עניינים: החיוב שבה – לדע שיש שם מצוי ראשון והוא ממציא כל נמצא כו"י, השלילה שבה – שבאם יעלה על דעתו של אדם "שהוא אינו מצוי" (ושמצויאות כל הנמצאים היא מצד עצמם ח"ו), עליו לשלול סברא זו ולדע שבאם הוא אינו מצוי "אין דבר אחר יכול להמצאות".

וגם השלילה שבמצות יריעת ה' [י"אם יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי כו"י] היא פרט ב"יסוד היסודות כו"י, ע"ד שגם הציורי "לא יהי' לך"²⁸ הוא ענין בכללות התורה".

ועפ"ז מובן בפשטות לישו הרמב"ם "ואם יעלה על הדעת כו"י [ולא "ואם הוא אינו מצוי כו"י], כי כוונת הרמב"ם בזה היא – לא להסביר את היסוד כשלעצמו שבאם הוא אינו מצוי אזי "אין דבר אחר יכול להמצאות", כי אם – להשמיענו פרט שני בהמצוה, ב"יסוד היסודות כו"י ב"ה"לדע" – את השלילה שבהציורי "לדע כו"י".

ת. והנה כיון שדבר ה' זו הלכה²⁹ – כולן מתייחסות הן למציאות שבטעולם, ויחס זה הוא ב"י התנועות ד"חיוב" ו"שלילה" (כנ"ל סעיף ה"ז) – הרי הסברא ונתנת, שעד"ז הוא גם בהקב"ה המצוה את ההלכות, וכך נפרט שיש לו קשר ויחס, כפיכך, למציאות שבטעולם, ושלכן גם ביחס זה ישנו ב"י התנועות ד"חיוב" ו"שלילה".

(26) ההוספה דפעולה השלילית (במצות עשה) על פעולה החיובית שבה – ראה לקמן הערה 52. ואף ששני עניינים אלה ישנם בכל מצוה – בכל זה, מורגשים הם דוקא במצות יריעת ה', לפי שמצוה זו היא "יסוד היסודות כו"י" (יסוד כל המצות).

(27) ראה לקמן הערה 40 שכוונת הרמב"ם (לקמן ה"ז) בי"ל המעלה על דעתו שיש שם אלקה אחר חוץ מזה, היא שמעלה כו"י מפני שתושב "שהוא אינו מצוי". ועפ"ז נמצא, ששלילת הסברא "שהוא אינו מצוי" היא זונמת הציורי "לא יהי' לך", שהרי "המעלה על דעתו שיש שם אלקה אחר כו"י עובר ב"י" שנאמר לא יהי' לך" (רמב"ם שם). שנאמר לא יהי' לך" (רמב"ם שם).

(29) שבת קל"ח, ב.

דוגמת זה בכללות ההלכות – המצוות: מצוה עשה – וענינם, שמצויות האדם והטעולם תהי' כהוראות התורה; מצוה לא תעשה, וענינם, שלא תהי' מצויות שבנגוד להוראות התורה. [וכפטריות, גם במצוה עשה גופא, ישנם שני עניינים אלו: ה"עשה" שבה וה"לא תעשה" שבה, כדלקמן סעיף ז'.]

ו. עפ"ז יומתק מה שאמר רז"ל²² "אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענוים". והטעם לזה הוא, מפני ששני דברות אלו הם כללות כל התורה כולה, כי זיכור אנכי כולל כל רמ"ח מצות עשה, ולא יהי' לך כולל כל שס"ה מצות ל"ח²³.

ולכאורא – הדבור "לא יהי' לך", עם היותו "כולל כל שס"ה מצות ל"ח", אינו אלא כלל הנובע מהדבור אנכי ה"א; לאחרי הידיעה שיש שם אלקה מצוי שממנו נמצאו כל הנמצאים [ש"ידיעת דבר זה" היא המ"ע דאנכי (רמב"ם כאן ה"ז)], בא ונמשך ומובן הציורי לא יהי' לך גוי. [וכמוכך גם מהא שבציורי זה גופא הוא מסיים "על פנ"י, שפירושו "בעוד שאני מצוי²⁴"]. ומכיון שכן, הרי ש"ככללות כל התורה כולה" (היינו: נקודת היסודות דמצוות התורה) היא הדבור "אנכי", ולמה גם הדבור לא יהי' לך שמענו מפי הגבורה?

יתירה מזו: מכיון ש"אלקה זה אחד הוא ולא שנים" (רמב"ם כאן ה"ז), הרי הסברא ונתנת שגם ענין היסודי והכללי שבמצוותי ית' "אחד הוא" – שהרי הוא ורצונו (מצוותיו) "יהלך אחד ממשיש²⁵" – ואיך זה נאמר ש"ככללות כל התורה כולה" יש שני עניינים?

אך הביאור בזה: נקודה היסודית דמצוות התורה היא (כנ"ל סעיף ה') אחת לפעול בהיעולם שיהי' ע"פ הוראת התורה, והיא ע"י שתי פעולות: פעולה חיובית ופעולה שלילית. ולכן שמענו מפי הגבורה – שתים. גם הציורי "לא יהי' לך" הכולל כל שס"ה מצוה לא תעשה, הוא ענין ב"ככללות התורה" גופא, ולכן שמענו אותו מפי הגבורה.

"מתאימה" להוראת ה' – כי נאמר עליו אשר ברא אלקים לעשות לחקו. למלאות חוסר לתקו (ב"ר פ"א, ו בפירוש). וע"י התורה נעשה שלום (ושלמות) בעולם.

ולדעה, שמלשון הרמב"ם ש"כ כל התורה נתנה לעשות שלום כו"י, מוכח, שגם ענינם של מצוות עשה הוא לעשות שלום – כי גם בהם יש הענין דשלילת (הגדר דמחלוקת –) צורה המנדה, כדלקמן בפנים ס"ז. וראה לקו"ש ח"ט ע' 377 ואילך (יהוד"ד) על ספר זמנים).

(22) מכות כז, ר"עא.

(23) תניא ר"פ"ב.

(24) לשון הפירושי"ה להל' יסודות פ"א ה"ז. וראה לקמן ה"י. מו"ז ח"א פ"ז – ש"יפנים" נאמר על המציאות.

(25) שער החרד והאמונה פ"ח – ע"פ רמב"ם ה"ל יסודות פ"ב ה"י.